

Atatürk
Üniversitesi

MAKALE YAZMA DERSİ

3-1. Hafta-Akademik Yazım ve Etik İlkeler

DR. ÖĞR. ÜYESİ Nermin ÇAKMAK

İÇİNDEKİLER

- Dersin Amacı
- Bilim ve Bilimsel Araştırma
- Etik
- Bilim Etiğinin Önemi
- Akademik Yazım ve Araştırma Etiği
- Bilimde Etik Standartlar
- Akademik Etik İhlalleri
- Yayın Etiği
- Bilim İnsanlarının/Araştırmacıların Etik Sorumlulukları

Dersin Amacı

Bu dersin amacı; katılımcıların bir bilimsel çalışmanın (araştırma, makale, proje, tez vb.) hazırlanmasından, raporlaştırılmasına ve paylaşılmasına kadar geçen süre boyunca bilimsel etik değerlere bağlı kalmanın nedenini ve önemini anlamalarını sağlamaktır.

Bu dersin sonunda katılımcılar;

- Bilim ve bilimsel araştırma kavramlarını,
- Etik ve bilim etiğinin önemini,
- Akademik yazım ve etik, akademik etik, araştırma etiği, bilimde etik standartlar,
- Akademik etik ihlalleri, yayın etiği ve bilim insanlarının/yazarların etik sorumluluklarının ne olduğu hakkında genel hatlarıyla bilgi sahibi olacaklar ve bu konuların akademik yazımda önemini anlayacaklardır.

Bilim ve Bilimsel Araştırma

Bilim nedir?

https://www.google.com/search?q=bilim&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKewjkreKex9nnAhUvuqQKHbqoCsYQ_AUoAXoECA4QAw&biw=1280&bih=578&dpr=1.5#imgsrc=V6glfkYerDS0_M

<https://www.egitimpedia.com/cocuklarindogayaihtiyacivar/>

<https://www.find.com.tr/News/801/avrupa-kus-gozlem-gunu-nde-turkiye-daki-kus-gozlemciler-21-farkli-noktada-bulusuyor-dogadernegiturizmdogaiktisadiisletmesi>

Bilim ve Bilimsel Araştırma

Bilim nedir?

İnsanoğlunun;

- Merak özelliği,
- Bilinmeyen olguları bulma ve daha iyi yaşam koşullarına kavuşma isteği,

Onu evrenin düzenliliğini, sırlarını anlamaya ve bu sırları oluşturan kanunları keşfetmeye yönlendirmiştir.

(Baysen, 2014).

Bilim ve Bilimsel Araştırma

Bilim nedir?

En genel tanımıyla bilim, “evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi” dir.

(Bilim, 2019)

Bilim ve Bilimsel Araştırma

Bilimsel araştırma nedir?

- Yeni bir şey bulmaya yöneliktir.
- Bilimsel yöntemler kullanılarak ve sistematik araştırmalar sonucunda belli sonuçlara ulaşma çabasıdır.
- Eleştiriye açıktır ve kendini yeniler.
- Doğal olay ve olgular arasındaki ilişkiler sistemini ortaya çıkarır.

(Kahya, 2009; Arseven, 1994)

Bilim ve Bilimsel Araştırma

Bilimsel araştırma nedir?

- En genel tanımıyla bilimsel araştırma, **bilgiye (en doğru bilgiye) ulaşma gayretidir** (Baysen, 2014).
- Bir başka tanıma göre bilimsel araştırma, **bilimsel yöntemleri içeren, tekrar edilebilir, test edilebilir, gözlemlenebilir evreni tanımaya yönelik sistematik çalışmaların tümüdür** (Arseven, 1994).

Etik

Bilimsel araştırma sürecinde bilim insanları bazen etiğe aykırı davranışlar sergileyebilmektedir. Bu da bilim insanlarının bilimsel etik davranışlarının incelenmesini ve sorgulanmasını doğurmuştur.

Etik nedir?

- Etik, neyin doğru ve yanlış ve neyin iyi ve kötü olduğu ile ilgili ilkelere (Yılmaz, 2007, s. 1).
- “Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü” (TDK, 2019).
- “genel davranış standartları değil, toplumdaki belli bir mesleğin, işin, kurumun veya grubun standartlarıdır. ” (Resnik, 2004, s. 32).

Etik nedir?

Etik, ne yapılması gerektiğini düşünürken başkalarının haklarının ve çıkarlarının da düşünülmesini varsayar.

(Haynes, 2014)

Bilim Etiğinin Önemi

1990'lı yıllarda;

- Soğuk savaşta ABD'nin insanlar üzerinde yaptığı gizli deneyler,
- Genetik mühendisliği,
- İnsan DNA'sı Projesi,
- İnsan ve hayvan embriyolarının klonlanması,
- Küresel ısınma,

Bilim Etiğinin Önemi

- Düşünce hırsızlığı,
- Sahtekârlık,
- Yasa ihlalleri,
- Araştırma fonlarının kötü yönetimi,
- Astların sömürülmesi,
- Çıkar çatışması

gibi pek çok bilim etiğine ilişkin ihlaller ve sorunlar etik kaygıyı artırmış ve etiğin bilimsel araştırmalarda ne kadar önemli olduğu farkedilmiştir.

(Resnik, 2004, ss. 11-13)

Akademik Yazım ve Araştırma Etiği

- Akademik çalışmalarda sadece hangi sonuçlara ulaşıldığı değil o sonuçlara nasıl ulaşıldığı da bir o kadar önemlidir.
- Bir araştırmamanın önemi bilimsel araştırma veya bilimsel etik kurallarını ne kadar yansıttığına bağlıdır.

(Kozak, 2018)

Akademik Yazım ve Araştırma Etiği

Araştırma etiği nedir?

- Bilimsel çalışmalarda etik prensiplerin uygulanmasını konu alan, etiğin bir alt dalıdır.
- Araştırma etiğinin en önemli konuları:
 - İnsan ve hayvanlarda yapılacak araştırmaların planlanmasında / uygulanmasında, ulusal ve uluslar arası düzenlemeler/ yönetmelikler çerçevesinde hareket etmek.
 - Bilimsel yanılma
- Araştırma etiği daha çok tıbbi araştırmalar için kullanılmakla birlikte sosyal bilimler alanında de geçerli bir kavramdır.

Akademik Yazım ve Araştırma Etiği

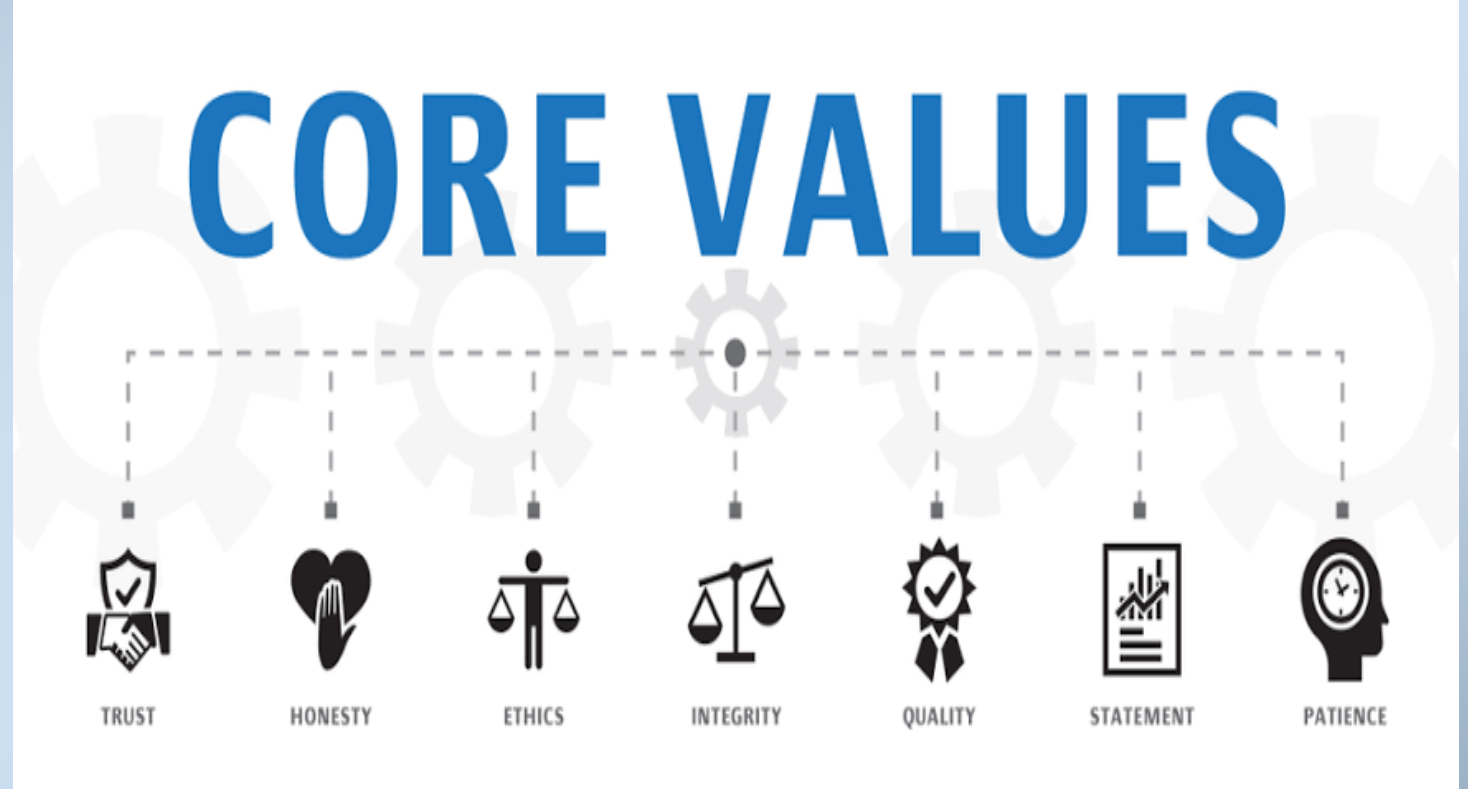
Akademik etik nedir?

“Akademik topluluk tarafından tanınan ve uyulan yasalar, kurallar ve yazılı olmayan teamülleri içeren değerlerdir.”

(Tauginiené ve diğerleri, 2018, s. 8).

- Dürüstlük
- Dikkat
- Açıklık
- Özgürlük
- Onur payı
- Eğitim
- Toplumsal sorumluluk
- Yasallık
- Fırsat
- Karşılıklı saygı
- Verimlilik
- Deneklere saygı

(Resnik, 2004)

<https://www.uludagtezmerkezi.com/bilimsel-arastirmada-etik/>

Bilimde Etik Standartlar: Dürüstlük

- Bilim insanları;
 - Enformasyonu ve araştırma sonuçlarını saptırmamalı,
 - Araştırmayı yalanlar üzerine kurmamalı,
 - Araştırmayı yanlış verilere dayalı olarak sunmamalı
 - Araştırma boyunca her açıdan nesnel, tarafsız ve dürüst olmalıdır.

(Resnik, 2004)

Bilimde Etik Standartlar: Dikkat

Bilim insanları;

- Araştırma sonuçlarını sunarken hatalardan kaçınmalılar.
- Deneysel, yöntemsel ve insani hataları en aza indirmeli,
- Kendi kendini kandırmamalı
- Tarafılıktan ve menfaat çatışmalarından uzak durmalıdır.

(Resnik, 2004)

<http://www.tashihakademi.com/>

Bilimde Etik Standartlar: Dikkat

- Etik olmayan davranışlar gibi, örneğin bilinçli olarak doğru olmayan araştırma sonuçlarını sunmak gibi bazı dikkatsizlik sonucu yapılan hatalar da bilginin gelişim sürecini ve bilimin hedeflerine ulaşmasını engeller.
- Ancak, dikkatsizlik bilerek kandırma ile aynı şey değildir. Daha **çok özensiz/düzensiz (sloppy research)** araştırma davranışı olarak değerlendirilir. Çünkü dikkatsizlik kandırma amacı taşımaz.
- Dikkat, özellikle bilim insanları arasındaki iş birliğini, güveni ve bilimsel kaynakların doğru kullanımını ve verimini artırmada önemlidir.

(Kozak, 2018; Resnik, 2004)

Bilimde Etik Standartlar: Açıklık

Bilim insanları;

- Araştırma verilerini, sonuçlarını, yöntemlerini, etkinliklerini ve araçlarını paylaşmalıdır.
- Eleştiriye açık olmalıdır.
- Yeni fikirlere açık olmalıdır.

(Resnik, 2004)

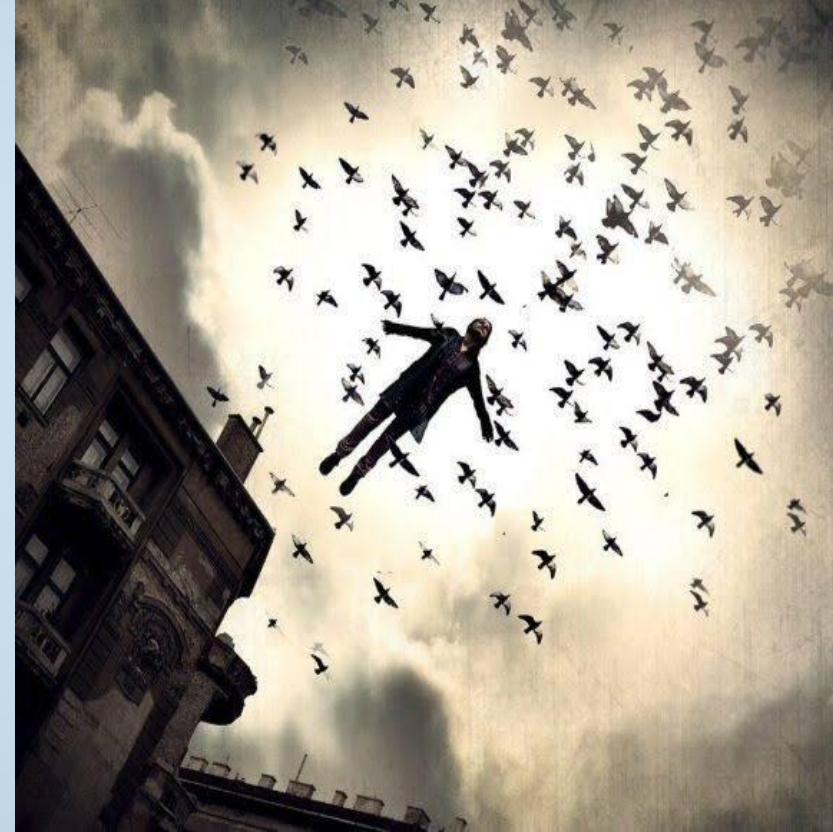
<http://wellbeingturkiye.com/wb/entelektuel-wellbeing-acik-fikirli-ol/>

Bilimde Etik Standartlar: Özgürlük

Bilim insanları;

- Araştırma yaparken, hipotez üzerinde çalışırken özgür olmalıdır.
- Yeni fikirler ortaya koymada ve eskilerini eleştirmede özgür olmalıdır.

(Resnik, 2004)

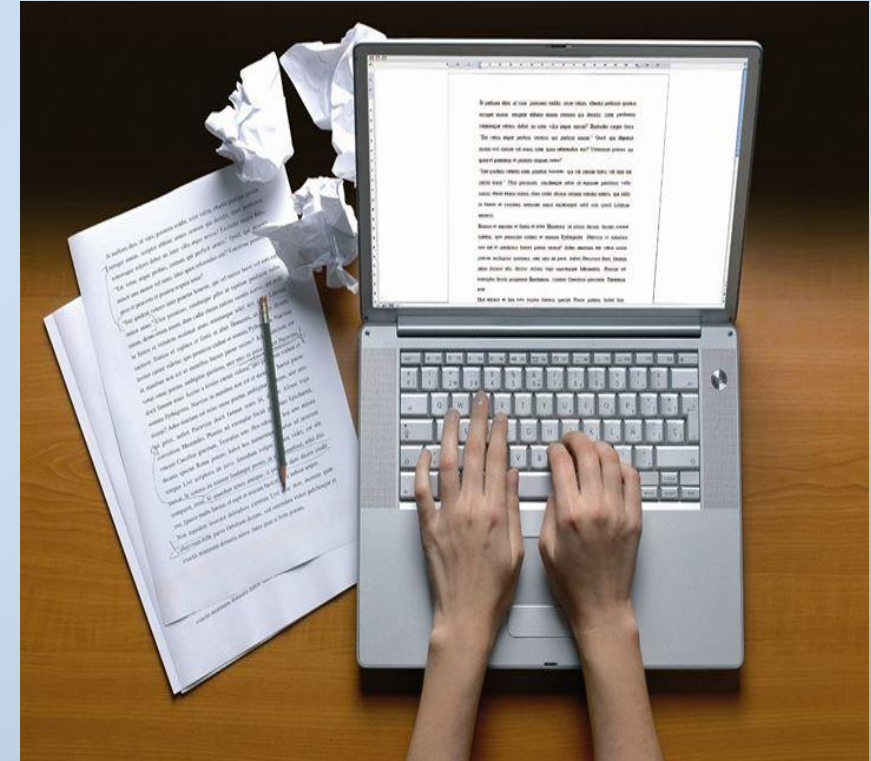

<https://indigodergisi.com/2015/10/adaletin-kanadindaki-ozgurluk/>

Bilimde Etik Standartlar: Onur Payı/Yazarlık Hakkı

«Onur payı hak edilen yerde
kişilere verilmeli, hak edilmeyen
yerde verilmemelidir.»

(Resnik, 2004)

<https://www.gebzehaber.net/yazarlik-atolyesinde-2-donem-37557h.htm>

Bilimde Etik Standartlar: Eğitim

Bilim insanları;

- Geleceğin bilim insanlarını eğitmelidir.
- Bilimin nasıl yapılacağını öğretmelidir.
- Halkı eğitmelidir.
- Bilim hakkında bilgilendirmelidir.

(Resnik, 2004)

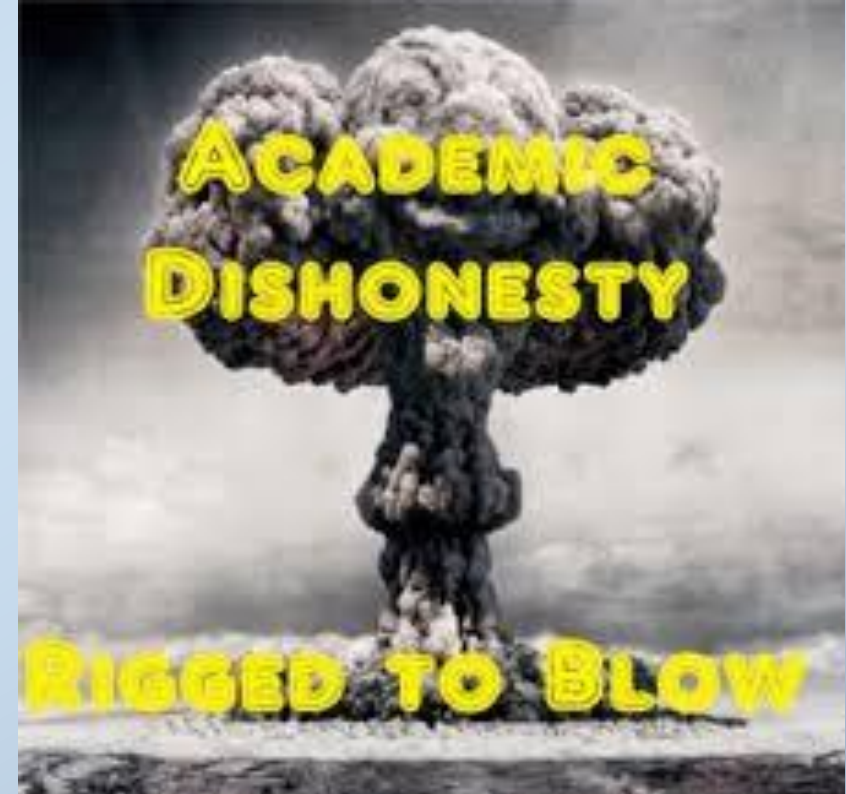
<https://okul.com.tr/ilkokul/makaleleri/ilkokulda-okul-mu-ogretmen-mi-29>

Bilimde Etik Standartlar: Toplumsal Sorumluluk

Bilim insanları;

- Topluma zarar vermeden kaçınmalı,
- Araştırmalarının sonuçlarından sorumlu olmalıdır.
- Araştırma sonuçları hakkında halkı bilgilendirmelidir.

(Resnik, 2004)

<https://music.apple.com/tr/artist/academic-dishonesty/673595884>

Bilimde Etik Standartlar: Yasallık

Bilim insanları araştırmaları
süresince yasalara uymalıdır.

(Resnik, 2004)

<http://www.beylikhukukburosusu.com/faaliyet-alanlarimiz.php?faaliyet=Ceza%20Hukuku>

Bilimde Etik Standartlar: Fırsat

- Bütün bilim insanlarına fırsat eşitliği verilmelidir.
- Bütün bilim insanları bilimsel kaynaklardan eşit şekilde yararlandırılmalıdır.
- Akademik ve bilimsel mesleklerde yükselmeleri haksız yere engellenmemelidir.

(Resnik, 2004)

<http://www.isletmepaneli.com/home/deal-request>

Bilimde Etik Standartlar: Karşılıklı Saygı

Bilim insanları
meslektaşlarına karşı
saygılı olmalıdır.

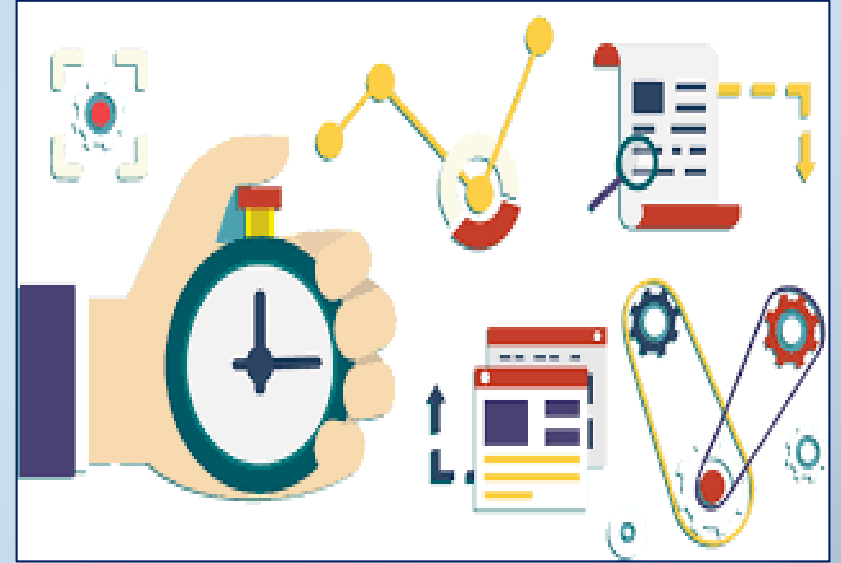
(Resnik, 2004)

<https://www.neoldu.com/tokالasma-sekilleri-ve-bilmediginiz-anlamlari-912h.htm>

Bilimde Etik Standartlar: Verimlilik

- Bilim insanları kaynaklardan verimli bir şekilde yararlanmalıdır.
- Ekonomik, insani ve teknolojik kaynaklar sınırlı olduğu için amaçlarına ulaşmada kaynakları en etkin bir şekilde kullanmalıdır.

<http://travim.nku.edu.tr/>

(Resnik, 2004)

Bilimde Etik Standartlar: Deneklere Saygı

Bilim insanları,

- İnsanları deneylerinde kullanırken haklarını ve onurlarını gözetmelidir.
- Hayvanlarla deney yaparken onlara gerekli saygı ve özeni göstermelidir.

(Resnik, 2004)

<https://www.etu.edu.tr/tr/kurumsal/klinik-arastirmalar-etik-kurulu/uyeler>

Akademik Etik İhlalleri

- İntihal/Aşıırma (Plagiarism)
- Uydurma (Fabrication)
- Çarpıtma (Falsification)
- Duplikasyon (Duplication)
- Dilimleme (Slicing)
- Onur payı-haksız yazarlık
- Gizlilik (Denek gizliliği)

Akademik Etik İhlalleri: İntihal

En sık yapılan etik ihlallerden biridir.

“Başkalarının yazılarından bölümler, dizeler alıp kendisininmiş gibi gösterme veya başkalarının konularını benimseyip değişik bir biçimde anlatma” olarak tanımlanmaktadır.

<https://www.articlechecker.com/resource/how-to-avoid-plagiarism-while-writing-a-research-paper/>

(Aşırma, 2019)

Akademik Etik İhlalleri: Uydurma (Fabrication)

- Gerçekte var olmayan veri ya da sonuçların varmış gibi gösterilmesi.
- Deney sonuçlarıyla oynamak ya da hiç deney yapmadan yapılmış gibi gösterip verileri sunmak veya yayımlamak.

(«Yükseköğretim Kurumları», t.y)

Akademik Etik İhlalleri: Çarpıtma (Falsification)

- Araştırma malzemelerinin, araçlarının veya süreçlerinin, araştırma sonuçlarını değiştirecek şekilde üzerinde oynamak,
- Verilerin bazılarını yok saymak,
- Araştırma sonuçlarını bozarak gerçek sonuçları yansıtmamasını engellemek.

(«Yükseköğretim Kurumları», t.y)

Akademik Etik İhlalleri: Duplikasyon (Duplication)

Aynı araştırma sonuçlarını birden fazla dergiye yayım için göndermek veya yayımlamak.

(Kozak, 2018)

Akademik Etik İhlalleri: Dilimleme (Slicing)

Bir araştırmanın sonuçlarını araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırarak çok sayıda yayın üretmek.

(«Yükseköğretim Kurumları», t.y)

Akademik Etik İhlalleri: Onur Payı-Haksız Yazarlık

- Bilim insanına gerektiği yerde onur payı verilmeli, gerekmediği yerde verilmemeli,
- Yazarlık, bilim insanlarını katkıları nedeniyle onurlandırma biçimidir. Ancak onur payının önemli yanı sorumluluktur. Yazar, araştırmanın yöntem ve süreçlerinden, yapılan eleştirilere karşı sorumluluk almalıdır (Resnik, 2004).
- Aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dahil etmek, aktif katkısı bulunduğu halde bu kişileri yazarlar arasında göstermemek, yazar sıralamasını gerekçesiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek («Yükseköğretim Kurumları», t.y).

Akademik Etik İhlalleri: Gizlilik (Denek Gizliliği)

Deneklerin özel yaşamlarına saygı gösterilmemesi ve kişisel bilgilerinin ifşa edilmesi.

(Resnik, 2004)

Yayın Etiği

- Bilginin tarafsız ve saygın bir şekilde gelişimine ve dağıtımına temel teşkil etmek.
- Bu doğrultuda uygulanan süreçler, yazarların ve yazarları destekleyen kurumların çalışmalarının kalitesine doğrudan yansır.
- Hakemli çalışmalar bilimsel yöntemi somutlaştıran ve destekleyen çalışmalardır. Bu noktada sürecin bütün paydaşlarının (yazarlar, okuyucular ve araştırmacılar, yayıncı, hakemler ve editörler) etik ilkelere yönelik standartlara uyması önem taşımaktadır.

Bilim İnsanlarının/Yazarların Etik Sorumlulukları

- Açık fikirli
- Önyargılardan arınmış
- Dürüst
- Katılımcı hakkına saygılı
- Araştırma alanına saygılı
- Çalışmanın iyi veya olumsuz sonuçlarının sorumluluğunu alma
- Topluma karşı sorumlu

KAYNAKLAR

- Arseven, A. D. (1994). *Alan araştırma yöntemi: İlkeler, teknikler, örnekler*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Aşırma. (2019). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Baysen, E. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri ders notları*. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi.
- Bilim. (2019). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Etik. (2019). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Haynes, F. (2014). *Eğitimde etik* (S. K. Akbaş, Çev.) (2. bs.). İstanbul: Ayrıntı. (Orijinali 1998'de yayımlanmıştır.)
- Kahya, E. (2009). *Bilim tarihinde temel yaklaşım ve eğilimler: Bilim teorileri* (Genşl. 2. bs.). B. Arda, E. Kahya ve T. Başağaç Gül (Yazarlar), *Bilim Etiği ve Bilim Tarihi* içinde (ss. 95-111). Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kozak, M. (2018). *Akademik yazım: İlkeler, uygulamalar, örnekler*. Ankara: Detay.

KAYNAKLAR

- Resnik, D. B. (2004). *Bilim etiği*. İstanbul: Ayrıntı.
- Uluoğlu, C. (2009). *Araştırma etiği*. <https://docplayer.biz.tr/22242888-Arastirma-etigi-canan-uluoglu.html> adresinden erişildi.
- Yayın etiği. (t.y). *Bilgi Dünyası*.
<http://bd.org.tr/index.php/BD/pages/view/guideForAuthors#publicationEthics> adresinden erişildi.
- Yılmaz, M. (2007). *Etik ve kütüphanecilik*. İstanbul: Beşir Kitabevi.
- Yükseköğretim kurumları bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi. (t.y).
<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/mevzuat/bilimsel-arastirma-ve-etik-yonetmeligi.aspx> adresinden erişildi.
- Wilson, R. (t.y). Plagiarism word cloud on blue background.
<https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/plagiarism-word-cloud-on-blue-background-1347106223> adresinden erişildi.